

www.nka.hu

A Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiumának pályázata

Altéma kódszáma: 204106/294

Pályázati azonosító: A2018/N9658

Szakmai beszámoló

A Puszta múltja. A táj és az ember, újabb régészeti kutatások a dél-hevesi térségben

című időszaki kiállítás megvalósításáról

A pályázó intézmény: Hevesi Helytörténeti Gyűjtemény (Hevesi Kulturális Központ tagintézménye)

A megvalósítás teljesítési időtartama: 2018.06.01. – 2019.04.30.

A kiállítás megnyitása: 2019.03.22.

A kiállítás tervezett nyitva tartása: 2020.03.20-ig a Hevesi Helytörténeti Gyűjteményben, majd ezt követően meghívásra Poroszlóra kerül, ahol a Tisza-tavi Ökocentrum mutatja be 2020 őszéig, majd visszakerül Hevesre.

I. A kiállítás ismertetése

A kiállítás egyik alap célkitűzése, hogy az egyes régészeti lelőhelyek anyagait megismertessük az előkerülésükhöz legközelebb eső településeken, múzeumban, kiállítóhelyeken is. Az elmúlt években számos régészeti kutatás folyt a dél-hevesi térségben, melyek éppen az elhelyezkedésük miatt (város főtere, közút) nagyszámú érdeklődőt vonzottak. A régészeti feltárások mindig látványosak, hiszen számos romantikus gondolat kapcsolódik hozzájuk. A régészeti kutatás azonban sokkal földhözragadtabb, az eredményekért keményen meg kell dolgozni, sokszor nem is látványosak. Azonban minden egyes újabb adat fontos eleme lehet a terület történeti megismerésének.

A régészeti kutatások eredményeinek feldolgozásakor számos egyéb tényezőt is figyelembe kell venni. Az egykori környezeti viszonyokat, a megélhetési lehetőségeket a települési feltételeket, az adott időszak, népcsoport, technikai felkészültségét.

A tárlat első egysége a Hevesi Füves Puszták tájegység természeti képének bemutatása. A puszták kialakulása, kiterjedésének történeti változásai, vízrajza. A terület jelenlegi és történeti tájhasználat. A puszták élővilágát a szöveges és képi ábrák mellett 9 madár preparátum és rovardobozban elhelyezett rovarok bemutatása színesíti. Digitális képkeretben a tájegység jellegzetes állatvilága jelenik meg természetfotókon, és az egyes állatok hangja is beazonosítható.

A talajon állatnyomok, a falon állatok kontúrok láthatók, amihez játékos feladatok kapcsolódnak. Tapintható tárgyak teszik még szívesebbé a képet: állatszörök, agancs, agyar, koponya, madártollak.

A régészeti kutatásokat bemutató rész előtt egy régészeti feltárás részletét, illetve a régészeti munka alapkellékeit mutatjuk meg. Eszközök: ásó, lapát, horoló, seprű, ecset, spakli, fényképezőgép, fotótábla, rajztábla milliméterpapírral, mérőrúd. Az eszközök kipróbálhatók, a régészeti leletek megtapinthatók őrlőkövek, csiszolt kőeszközök, agyagnehezékek, kerámia tárgyak.

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóságának pályázatához kapcsolódva a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye területein” elnevezésű projekt keretében került sor három régészeti lelőhely vizsgálatára. Ezek az ember által alkotott földművek formájukkal, helyzetükkel meghatározó elemei a mai táj képének. A környezeti tényezők természettudományos vizsgálata mellett – régészeti módszerekkel is kutatták az emberi kéz által alkotott tájjeleket. A bemutatott három lelőhely: a római kori erődítésrendszer a Csörsz-árok, egy kunhalom Erdőtelek határában és egy bronzkori lakóhalom, Boconád, Alatka-puszta régészeti lelőhely.

A régészeti ásatások nagy része nagyberuházásokhoz, utak, vasutak, közművek építéséhez köthetők. Egy-egy ilyen nyomvonal átszel egy országrészt, kistájat, összeköt és elválaszt. A 31-es út bővítéséhez kapcsolódóan lehetőség volt a terület átvizsgálására, az érintett lelőhelyek megszondázására. A Bükk előterét, Budapesttel összekötő, a Jászságon keresztül futó út alig 25 km-es szakasza érinti Heves megyét. Az érintett szakaszon közel 30 régészeti lelőhely ismert, ebből 20 esetben volt mód régészeti kutatásra. A Hevesi Füves Puszták területe az évezredek folyamán folyamatosan lakott volt, a szikesek, mocsarak, füves rétek, ligeterdők minden történeti korban jó lehetőségeket biztosítottak az emberi települések kialakulására.

A kisméretű, kutatóárok jellegű feltárási felületek miatt a vizsgált települések és temetők szerkezeti összefüggései csak részeredményeket hoztak, így elsősorban a lelőhelyek sokszínűségére és a leletanyagra helyeződik a hangsúly, egy-egy kutatási mozzanat, jelenség fotójával illusztrálva.

A kutatások során előkerült tárgyak két vitrinben láthatók jelölve a lelőhelyet és korszakokat, színekkel, időszalaggal. Kiemelt lelet a Tenk határából előkerült vaskori díszített padló részlete, amit a padlón rajzos formában egészítettünk ki.

Heves főterének rekonstrukciója kapcsán a római katolikus templom körüli temető és környezetének kutatása hozott új eredményeket. A környék két középkori temetőjéből előkerült tárgyak alapján a korabeli viseleti elemekre helyezük a hangsúlyt. Az ablak mélyedésben elhelyezett molinó háttérképe a hevesi templom, melyet igazából az ablakon kitekintve a valóságban is látható. Ennek előterében helyezkednek el a templom körüli temető kutatásának eredményei. A temetkezésekből hat pártaöv, kettőben párta került elő.

A Dormánd, Hanyi-puszta lelőhelyen, a 31-es út nyomvonalán előkerült viselet maradványok bemutatása egy fémszálal csipke rekonstrukciójával egészül ki. Áttételesen ide kapcsolódik a terem közepén látható harang, valamint egy harangláb rekonstrukciós képe, ami a teremből való kijáratot is jelzi.

A kiállítás utolsó egységében a korábbi régészeti kutatásokról, kutatókról és a lakossági bejelentések alapján begyűjtött leletanyagokból mutatunk be egy válogatást. Hevesnek két, a magyar, sőt az európai régészeti kutatást is meghatározó régész szülötte van Bóna István és

Gömöri János, de a környéken, Tarnabodon született Kalicz Nándor az európai neolitikum kutatásának meghatározó személyisége is. „Régészeket terem-e föld”, vagy inkább olyan gazdag régészeti leletekben, hogy a lakosság körében is sokan odafigyelnek arra, hogy mi kerül elő a környéken, jelzik a múzeumnak gyarapítva így a múlthoz kapcsolódó információkat. Óvják és védik történelmi értékeinket.

Több helyi lakos is segíti a muzeológusok munkáját, jelzik, ha előkerül egy újabb lelet a határban, behozzák a múzeumba az előkerült leleteket. Az utolsó részben az ő „kincseikből” mutatunk be néhány darabot. Felhívjuk a figyelmet arra, hogyha valamit találnak értesítsék a múzeumot, és ne hagyják pusztulni az értékeket.

A kiállításban bemutatott tárgyak 3 intézmény anyagából kerültek bemutatásra:

- Dobó István Vármúzeum, régészeti leletanyag, tudományos kutatásból származó anyagok.
- Hevesi Helytörténelmi Gyűjtemény, régészeti leletanyag, szórvány, lakossági bejelentésekből származó anyagok.
- Bükk Nemzeti Park Igazgatósága, a tájegység természeti képéhez tartozó tárgyak.

Az intézményeken kívül a természeti részhez az Üröm Környezet- és Természetvédelmi Egyesület adta a tárgyakat.

Ezeket túl a leletbejelentők tulajdonában levő tárgyak közül is válogatunk.

Több mint 350 tárgy, illetve tárgycsoport került bemutatásra.

A kiállításban a kiállított tárgyak mellett, több interaktív elem és rekonstrukció is megjelenik.

A tárlathoz készült egy színes leporelló, ami a bemutatott témákat ismerteti röviden és térképpel jelzi a régészeti lelőhelyeket. A szóróanyag 1500 példányban készült.

A kiállításról készült beszámoló elérhető Heves Város Önkormányzatának hivatalos oldalán: www.hevesihirportal.hu oldalon.

II. A kiállítás hasznosulásának értékelése

Az új időszak kiállítás eredményeként megnövekedett Gyűjteményünk látogatóinak száma. A megnyitó óta, három hónap alatt 525 fő tekintette meg. A látogatók között nagy számban voltak iskolai csoportok, intézményi és testvérvárosi küldöttségek tagjai és az ingyenes rendezvények résztvevői. A belépőjegyekből származó bevétel 46.400 Ft.

1. A kiállításához kapcsolódó programok, események

A kiállítás minden korosztálynak új ismereteket nyújt és múzeumi élményeket ad. Ezt nemcsak a kiállítás változatos kommunikációja, a megrendezés módja segíti elő, hanem a hozzá kapcsolódó pedagógiai és kulturális programok. Előadások, bemutatók, kézműves foglalkozások, információs eszközök – leporelló, fejtörő, rejtély. Kiemelt célcsoportnak számít az általános iskola felső tagozata, akiknek a kiállításához kapcsolódó múzeumpedagógiai órákat kínálunk. A tanulókon kívül számítunk a civil szervezetek, turistacsoportok szervezett látogatására és egyéni érdeklődőkre is. A rendezvényeken résztvevők átlagos száma: 12-20 fő.

1. Megnyitó

A kiállítás 2019. március 22-én nyílt meg. A megnyitón köszöntőt mondott Sveczer Sándor, Heves város polgármestere és Ringert Csaba, a Dobó István Vármúzeum Igazgatója. A kiállítás szakmai megnyitója Szelesné Ács Csilla, az Egri Járási Hivatal régészeti felügyelője volt. A hivatalos megnyitó után a tárlat szakmai rendezői tartottak tárlatvezetést: Tóth László (BNPI) tájegységvezető és Farkas Csilla (DIV) régész. Résztvevők száma: kb. 60 fő.

2. Szakmai tárlatvezetés

2019. április 6-án Farkas Csilla tartott meghirdetett szakmai vezetést a kiállításban. A továbbiakban a szakmai vezetések egy-egy alkalomhoz kapcsolódnak, vagy külön kérésre szerveződnek: 2019. május 25. Magyar Régészet Napja.

3. Pedagógiai program megvalósulása

A kiállítás létrehozása kapcsán múzeumpedagógiai programunk célja az volt, hogy a tudásinformációk mellett élmény-elemekkel tegyük sokrétűen érzékelhetővé a pusztai világot. Ismerjék fel, mennyire összefüggésben, kölcsönhatásban áll a táj természeti környezete és az itt megtelepedett népek életmódja, kultúrája. A foglalkozásokon ismerjék meg a Hevesi sík természeti és kulturális értékeit.

A létrejött kiállítás egyik legfőbb sajátossága, hogy „gyermekbarát”, sok játékos elemet tartalmaz, melyek amellet, hogy önálló ismeretszerzésre is sarkallnak, a felfedezés élményét jelentik.

A foglalkozásokra elsősorban általános iskolásokat vártunk, de jelentkezett középiskolai osztály és óvodai csoport is. A pedagógusokkal való előzetes egyeztetésnek megfelelően a korcsoportoknak megfelelően alakítottuk a foglalkozás tartalmát és menetét. Igyekeztünk arra figyelni, hogy a megszerzhető ismeretek – háttértudásként - kapcsolódjanak az iskolai tantárgyakhoz: a történelemhez, a környezetismerethez, a hon-és népismerethez.

A foglalkozások főbb elemei:

- a tájalakító tényezők és változások megfigyelése térképen,
- a hevesi pusztai legjellegzetesebb madarainak megfigyelése (kitömött példányok),
- madarak és hozzájuk tartozó madárhangok megfigyelése digitális képkereten,
- a pusztai jellemző növényeinek önálló megkeresése a tablón,
- madártollak, róka és vaddisznó szőrének simogatása (fiókban),
- hangot adó plüss állatok felfedezése a fiókban,
- padlón lévő (matricaként felragasztott) lábnyomok azonosítása,
- rajzos feladatlapon régészeti leletek azonosítása,
- régészeti homokozó, a régész munkaeszközei, hagyományos és legmodernebb munkamódszereinek megismerése,
- lelőhelyek azonosítása, felismerése a 31-es útvonal melletti feltárásokat ismertető tablón,
- régészeti memóriajáték és természetismereti memóriajáték,
- a pusztai legszínesebb madara (szalakóta) puzzle kirakón,
- kifestő ábra – a pusztai madarak
- régészeti tárgysimogató,
- kakukktójás-keresés (vitrinben és a kiállítás más részein elrejtett tárgyak)

A foglalkozásokat egyrészt a kiállítás termében, másrészt a mellette lévő nagyteremben tartottuk (a Heves helytörténete és néprajza c. állandó kiállításban)

A foglalkozások alkalmi:

Időpont	Célcsoport	Résztevők száma
03.22.	középiskolások – Heves EJROK	26 fő
04.11.	általános iskolás csoport Heves	16 fő
04.17.	általános iskolás csoport Heves	16 fő
04.26.	általános iskolás csoport Heves	12 fő
04.27.	általános iskolás csoport Kecskemét	43 fő
05.02.	Mozgássérültek Egyesülete Ifjúsági csoport	8 fő

05.22.	általános iskolás csoport Heves	18 fő
05.27.	általános iskolás csoport Heves	15 fő
05.30.	általános iskolás csoport Heves	14 fő
05.31.	általános iskolás csoport Heves	24 fő
06.02.	általános iskolás csoport Szarvasról	28 fő

4. Előadásorozat (elsősorban a felnőtt korosztálynak)

Június közepéig hat előadás valósult meg, melyet a Dobó István Vármúzeum, a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága munkatársai és független kutatók tartottak:

- Április 15.: **Borbáth Péter** (BNPI): A Hevesi-sík természetrajza – természeti értékleltár.
- Április 29.: **Tóth Zoltán Henrik** (független kutató): Hevesi malomkövek;
- Április 29.: **Zay Orsolya** (DIV): Étkezés a török korban.
- Május 13. a Madarak és Fák Napjához kapcsolódva: **Tóth László** (BNPI): Természetvédelem a Hevesi-síkon.
- Május 27.: **Erdei T. Lilla** (etnográfus, muzeológus): A csipkék szerepe a kora-újkor magyar viseletben.
- Június 11.: **Farkas Csilla** (DIV): Kunhalmok és föld védművek a dél-hevesi térségben.

Tervezett előadások szeptembertől:

- Szelesné Ács Csilla (Heves Megyei Kormányhivatal): Csörsz-árok, római kori védelmi vonal az Alföldön. (szeptember 9.)
- Halász Ágoston (Nógrád Megyei Kormányhivatal): A hevesi római katolikus templom 2014. évi kutatása (szeptember 23.)
- Hrabák Zita (Várkapitányság Kft.): Szkiták Heves térségében - Díszített padlójú épület Tenk határából (előadás)
- Jakab Tibor (Hevesi Kulturális Központ): A természetfotózásról (előadás, vetítés)
- Tóth László – Borbáth Péter (BNPI): Az éjszaka állatai (baglyok, denevérek)

5. Országos rendezvényekhez kapcsolódó programok:

Régészet Napja (május 24-25.)

A Régészet Napjához kötődően négy olyan előadásra vártuk az érdeklődőket, melyeknek foglalkozások és régészeti bemutató is a részét képezte.

- **Szabó Csabáné** (DIV): Restaurálás terepen és műhelyben (előadás) (május 24.)
- Tárlatvezetés (**Farkas Csilla**) (május 25.)
- **Tóth Zoltán Henrik** (független kutató) (bemutató): Kőeszköz készítés. (május 25.)
- **Pásztor Eszter** (független kutató): Szarmata női viselet. (előadás, foglalkozás, gyöngyök) (május 25.)

2. Sajtó-megjelenés

2019. február

Hevesi Hírek – Heves Város Önkormányzatának lapja. V. évf. 1. szám 9. oldal

Cím: Márciusban nyílik – előzetes az új kiállításról

2019. 03. 29.

Hevesi Hírportál

A pusztá múltja. A táj és az ember ... (Fotógalériával)

Új tárlaton ismerkedhetünk a Hevesi Fűves Puszták múltjával és a dél-hevesi térség legújabb régészeti kutatásainak eredményeivel.

<http://hevesihirportal.hu/2019/03/29/a-taj-es-az-ember-fotogaleriaval/>

Hatvan Online

http://hatvanonline.hu/hir/A_puszt_a_multja_A_taj_es_az_ember%E2%80%A6FOTOGALERIAVAL/1/117/14856

2019. 04. 03.

Hevesi Hírportál

Farkas Csilla régész tárlatvezetést tart szombaton a Puszta múltja c. kiállításban

<http://hevesihirportal.hu/2019/04/03/farkas-csilla-regesz-tarlatvezetest-tart-szombaton-a-puszt-a-multja-c-kiallitasban/>

2019. 04. 05.

Heves Megyei Hírlap

Tárlaton a pusztamúlt s a régészeti kutatások (pdf)

2019. 04. 12. Hevesi programok

2019. 05.06.

Hevesi Hírportál

Múzeumi program-sorozat a Hevesi Helytörténeti Gyűjteményben

<http://hevesihirportal.hu/2019/05/06/muzeumi-program-sorozat-a-hevesi-helytorteneti-gyujtemenyben/>

2019.05. 24.

www.regeszetnapja.hu

A Régészet Napja hevesi programjai

<https://regeszetnapja.hu/programok/?program-city=Heves&program-museum=0&program-date=Összes&program>

2019. 05.24.

Hevesi Hírek facebook oldal

Régészet napja hevesi programjai

<https://www.facebook.com/218271141882392/photos/a.218271235215716/818434191866081/?type=3&theater>

2019. 05.

Hevesi Hírek – Heves Város Önkormányzatának lapja. V. évfolyam 2. szám. 7. oldal

Cím: A pusztá múltja. A táj és az ember.... (az új tárlat ismertetése)

III. A kiállítás rendezői, közreműködői

Kurátorok: Farkas Csilla (DIV), Gyimesiné Gömöri Ilona (Heves)

Szakmai rendezők: Farkas Csilla, Tóth László (BNPI), Borbáth Péter (BNPI), Gyimesiné Gömöri Ilona (Heves)

Kiállítás tervezés, kivitelezés, grafika: Csintalan András

Szakmai közreműködők: Erdei T. Lilla, Halász Ágoston, Hrabák Zita, Pásztor Eszter, Tóth Zoltán, Zay Orsolya

Restaurátorok: Barta Balázs, Oláh Nikolett, Pilisy Balázs, Sikéné Kovács Melinda, Szabó Csabáné, Veresné Vendrei Katalin, Vincze Erika, a Magyar Képzőművészeti Egyetem restaurátor hallgatói.

Tárgy rekonstrukció: Devecseri Gáborné Ildikó

Fotó: Szinok Gábor, Jakab Tibor

A kiállítás megvalósításában részt vettek: Bíró Emese Anna, Blikhard Dániel, Blikhard Sándor, Darázs György, Dulai András, Dulai Dóra, Elek József, Ferenc Attila, Kelemenné Horváth Melinda, Nagy Tamás, Dr. Solti Béla, Szedlák György

Nyomdai munkák: Majoros Dekor, Molino Reklámügynökség.

A beszámolót készítette: Farkas Csilla, Gyimesiné Gömöri Ilona

2019. június 30.